

НОВІ ІНДУСТРІАЛЬНІ КРАЇНИ «ПЕРШОЇ ХВИЛІ» В СИСТЕМІ СВІТОГОСПОДАРСЬКИХ ЗВ'ЯЗКІВ

А. Ю. Парфіненко,
к. істор. н., доцент
П. О. Подлепіна,
доцент
Г. О. Кондакова,
магістрант

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, podlepina@mail.ua

У статті проаналізовано роль нових індустріальних країн «першої хвилі» в системі світогосподарських зв'язків. Розвиток нових індустріальних країн вважається економічним «феноменом». Ці країни здійснили якісний «стрибок» від відсталості до інтенсивного інноваційного розвитку. В статті наведена класифікація нових індустріальних країн. Для визначення місця нових індустріальних країн «першої хвилі» в світовій економіці був здійснений аналіз основних показників економічного розвитку: ВВП, ВВП на душу населення, темпи зростання ВВП, об'єми експорту та імпорту товарів, доля в світовому експорті та імпорті товарів та послуг, об'єм прямих іноземних інвестицій. За деякими показниками ці країни випереджають середньосвітової рівень.

Ключові слова: нові індустріальні країни «першої хвилі», ВВП, ВВП на душу населення, експорт, імпорт, прями іноземні інвестиції.

НОВЫЕ ИНДУСТРИАЛЬНЫЕ СТРАНЫ «ПЕРВОЙ ВОЛНЫ» В СИСТЕМЕ МИРОХОЗЯЙСТВЕННЫХ СВЯЗЕЙ

В статье проанализирована роль новых индустриальных стран «первой волны» в системе современных мирохозяйственных связей. Развитие новых индустриальных стран считается экономическим «феноменом». Эти страны осуществили качественный «скачок» от отсталости к интенсивному инновационному развитию. В статье приведена классификация новых индустриальных стран. Для определения места новых индустриальных стран «первой волны» в мировой экономике был осуществлен анализ основных показателей экономического развития: ВВП, ВВП на душу населения, темпы роста ВВП, объемы экспорта и импорта товаров, доля в мировом экспорте и импорте товаров и услуг, объем прямых иностранных инвестиций. По некоторым показателям эти страны опережают среднемировой уровень.

Ключевые слова: новые индустриальные страны «первой волны», ВВП, ВВП на душу населения, экспорт, импорт, прямые иностранные инвестиции.

NEWLY INDUSTRIALIZED COUNTRIES OF THE «FIRST WAVE» IN THE SYSTEM OF ECONOMIC RELATIONS

The article analyzes role of the newly industrialized countries of the «first wave» in the system of economic relations. The development of newly industrialized countries is considered as an economic «phenomenon». These countries have carried out a qualitative «jump» from the backwardness to the intensive innovation development. The classification of newly industrialized countries is presented in the article. In order to locate the newly industrialized countries of the «first wave» in the global economy, the analysis of the main indicators of economic development has been carried out, such as: GDP, GDP per capita, GDP growth rate, exports and imports of goods, the share in world exports and imports of goods and services, the amount of direct foreign investment. For some indicators, these countries are ahead of the world average.

Key words: exports, GDP, GDP per capita, imports, foreign direct investments, newly industrialized countries of the «first wave».

Постановка проблеми. Сучасна світогосподарська система характеризується глибинними процесами, які впливають на економічні, політичні, культурні, правові та інші аспекти суспільного життя та визначають позиції країн на світовій арені. В першу чергу, глобалізація, яка спирається на модернізацію та цивілізаційний розвиток, сприяє геополітичним трансформаціям та формуванню нової гео економічної структури.

Саме глобалізація створює нові принципи розподілу праці та умови суспільного виробництва, декларуючи імперативи ліберальної економічної моделі вільного підприємництва, демократичних перетворень архаїчної державної структури, підвищуючи рівень інтеграції та активне розширення зовнішньоекономічних зв'язків між країнами.

Такі нові глобальні реалії стимулювали розвиток багатьох національних економік, які змогли реалізувати свої конкурентні переваги на світовому ринку. У результаті таких змін спостерігається ослаблення домінуючих позицій розвинених країн (традиційних центрів світового розвитку) та збільшення ролі країн, економічний розвиток яких характеризується високим динамізмом. Тобто можна стверджувати про актуалізацію тенденції формування поліцентричного світопорядку [8, с. 28].

Виходячи з вищенаведеного, особливу наукову актуальність має дослідження нових індустріальних країн (НІК), які здійснили якісний «стрибок» від відсталості до інтенсивного інноваційного розвитку і на сучасному етапі посідають важливе місце в системі міжнародного поділу праці та в процесі роз-

вितку міжнародних економічних відносин, зокрема у сфері міжнародної торгівлі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Найважливіші теоретичні і практичні аспекти проблем сучасної еволюції світового господарства в цілому і феномен новоіндустріального розвитку є об'єктами наукового пошуку багатьох вітчизняних та закордонних вчених та економістів: відбувається різноаспектне дослідження явища, а саме особливостей моделей розвитку та їх характерних рис та відмінностей, класифікаційних критеріїв тощо.

Обраній тематичі присвячені наукові праці таких визнаних авторів, як А. Голікова, Ю. Грицака, А. Філіпенка, Р. Авакова, Б. Болотіна, В. Іюхіна, В. Мельянцева, Г. Мюрдаля, Л. Рейснера, М. Чешкова, В. Шейніса, Г. Широкова, І. Ніколаєвої, Є. Авдокушина, В. Андріанова, М. Пісарєвої, В. Козика, А. Єлецького та ін. Систематизація наукових доробок за проблематикою дослідження дозволила зробити висновок про фрагментарність аналізу групи нових індустріальних країн, тому актуальним є комплексне дослідження ролі нових індустріальних країн в міжнародних економічних відносинах на сучасному етапі.

Мета статті. Визначити місце НІК «першої хвилі» в сучасних міжнародних економічних відносинах шляхом аналізу основних макропоказників їх розвитку.

Виклад основного матеріалу. Помітним явищем, «феноменом» у світовій економіці став динамічний розвиток окремих країн, що розвиваються, які отримали категоріальне визначення «нові індустріальні країни». Нові індустріальні країни – типологічне угруповання країн, які характеризуються високими темпами економічного зростання з активізацією інноваційної складової та залученням іноземного капіталу. Окремі країни нової індустріалізації за часткою валового внутрішнього продукту на душу населення досягли рівня найбільш розвинених країн світу [5].

Країни, які входять в зазначену групу, розподіляються за хвилями (поколіннями, «ешелонами»):

НІК «першої хвилі»:

– «4 азіатських тигра» або «4 азіатських дракона»: Гонконг, Республіка Корея, Сінгапур, Тайвань (експортноорієнтований розвиток національних економік);

– «латиноамериканські пуми»:

Аргентина, Бразилія та Мексика (розвиток національних економік з орієнтацією на імпортозаміщення);

НІК «другої хвилі»: Малайзія, Таїланд, Індія, Чилі;

НІК «третьої хвилі»: Кіпр, Туніс, Туреччина, Індонезія;

НІК «четвертої хвилі»: Філіппіни, південні провінції Китаю [11, с. 439].

Об'єктом нашого дослідження обрано НІК «першої хвилі», а саме Гонконг, Республіку Корею, Сінгапур, Тайвань, Аргентину, Бразилію та Мексику як найбільш потужної та динамічної за розвитком підсистеми.

Відповідно до методики ООН, до класифікаційних критеріїв відносять: розмір валового внутрішнього продукту на душу населення; середньорічні темпи його приросту; питома вага обробної промисловості у ВВП (вона повинна бути більшою 20 %); обсяг експорту промислових виробів і їхня частка в загальному вивозі; обсяг прямих інвестицій за кордоном.

Найважливішими макроекономічними показниками та структурними елементами при аналізі економіки країн виступають рівень ВВП країни, рівень ВВП на душу населення, а також темпи зростання ВВП, які показують рівень економічного розвитку країн.

Показники ВВП в нових індустріальних країнах за 2010–2013 роки мають стабільну динаміку (рис. 1).

Не зважаючи на те, що темпи їх розвитку дещо сповільнились, вони перевищують аналогічні середньосвітові показники (рис. 2).

Аналізуючи рис. 3, можна стверджувати, що у 2013 р. найбільший рівень ВВП демонстрували Бразилія, Республіка Корея та Мексика, показники яких перевищували трильйон доларів, а саме 2246, 1305, 1261 млрд дол. відповідно. За цим показником Бразилія входить до 10 країн світових лідерів.

Інші країни групи мають набагато менший рівень ВВП. Останні позиції займають Сінгапур та Гонконг з показником ВВП 297 та 274 млрд дол. відповідно.

Завдяки широкомасштабному розвитку експортно-імпорتنних операцій з іншими розвиненими країнами, модернізації виробництва, застосуванню інноваційних технологій, концентрації дешевої та професійної робочої сили, а також широкого зосередження іноземного капіталу на своїх територіях, латиноамериканські та азіатські НІК досягли великих успіхів у розвитку своєї економіки та завдяки цьому підвищили рівень ВВП.

Порівнюючи показники на рис. 3 можна виявити зворотну тенденцію. Лідерами є Сінгапур та Гонконг, показники ВВП на душу населення яких вдвічі або втричі перевищують відповідні показники інших нових індустріальних країн, а саме 55 182 та 38 124 дол. відповідно. На сучасному етапі Сінгапур займає восьму сходинку у рейтингу МВФ найбагатших країн світу за цим показником.

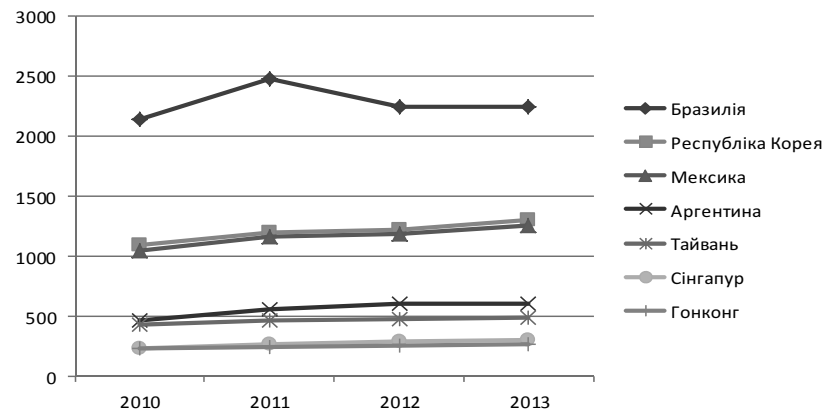

Рис. 1. Динаміка змін ВВП НІК «першої хвилі» за 2010–2013 рр. (млрд дол.)
Складено авторами за матеріалами: [15]

За Сінгапуром та Гонконгом слідує ще дві азіатські НІК – Республіка Корея та Тайвань з показником ВВП на душу населення 25 977 та 20 706 дол. відповідно. А замикають список латиноамериканські НІК: Аргентина, Бразилія та Мексика, ВВП на душу населення яких становить 14 715, 11 208 та 10 307 дол. відповідно.

Важливою складовою є визначення ролі нових індустріальних країн в організації зовнішньої торгівлі товарами і послугами. Для цього необхідно проаналізувати показники об'єму експортних та імпорتنих операцій цих країн, а також визначити частку нових індустріальних країн в структурі світового експорту та імпорту. НІК змінили традиційні поняття про країни, що розвиваються: у структурі їхнього експорту переважали не сировина, а споживчі товари, імпортували ж вони (як і розвинені країни) сировину [7, с. 125 – 126].

Сфера міжнародної торгівлі відіграє важливу роль для становлення та розвитку економіки нових індустріальних країн. Найбільший об'єм експорту в 2013 році спостерігався в Республіці Корея – 559 млрд дол., а показник імпорتنих операцій склав 515 млрд дол. Другу позицію за об'ємом експорту та першу за об'ємом імпорту посідає Гонконг з показниками 535 та 622 млрд дол відповідно, і, як наслідок, в Гонконзі переважає негативне торговельне сальдо (– 87 млрд дол.). Негативне торговельне

сальдо демонструють наряду з Гонконгом Мексика (– 10 млрд дол.) – з показниками експорту та імпорту 380 та 390 млрд дол відповідно, та Бразилія (– 8 млрд дол) – з показниками об'єму експорту та імпорту 242 та 250 млрд дол. відповідно. Третю позицію за експортними операціями займає Сінгапур – 410 млрд дол., і четверту позицію за імпортними операціями – 373 млрд дол. П'яту позицію за об'ємами як експорту так і імпорту займає Тайвань з показниками 305 та 269 млрд дол. відповідно. Останню сьому позицію за зовнішньоторговельними операціями як експорту так і імпорту посідає Аргентина, показники у якої найменші з усіх нових індустріальних країн, а саме об'єм експорту становить 81 млрд дол., а імпорту – 73 млрд дол. (рис. 4).

Нові індустріальні країни проводили активну зовнішньоторговельну політику, спрямовану на збільшення обсягу експорту шляхом відкриття ринків з країнами-партнерами та високорозвиненими країнами в галузі промислового виробництва, а саме електротехнічного та транспортного обладнання, побутової техніки, текстильної промисловості. Великий торговельний потенціал як азіатських, так і латиноамериканських НІК забезпечується, насамперед, завдяки обробній промисловості, виробництву товарів легкої промисловості та іншої продукції для масового споживання, які є конкурентоспроможними на міжнародному ринку.

НІК першими стали успішно нарощувати обсяги промислового виробництва, і не видобувних (вони бідні на корисні копалини), а обробних галузей, що створюють наукоємну експорторієнтовану продукцію. У сільському господарстві проводилися успішні реформи, державні програми були спрямовані на підготовку національних кадрів усіх рівнів кваліфікації [7, с. 126].

Основними торговими партнерами виступають Китай, США, Японія, країни ЄС, Малайзія, Індонезія, Канада, Чилі та ін.

Важливим також є аналіз частки нових індустріальних країн у світовому експорті та імпорті товарів та послуг (табл. 1). Цей показник наглядно демонструє ступінь залучення країни до міжнародної торгівлі, а, отже, й до міжнародних економічних відносин.

Найвищі показники залучення до міжнародної торгівлі товарами та послугами в 2013 р. мають Гонконг, Республіка Корея Сінгапур та Мексика. Найнижчі – у Аргентини.

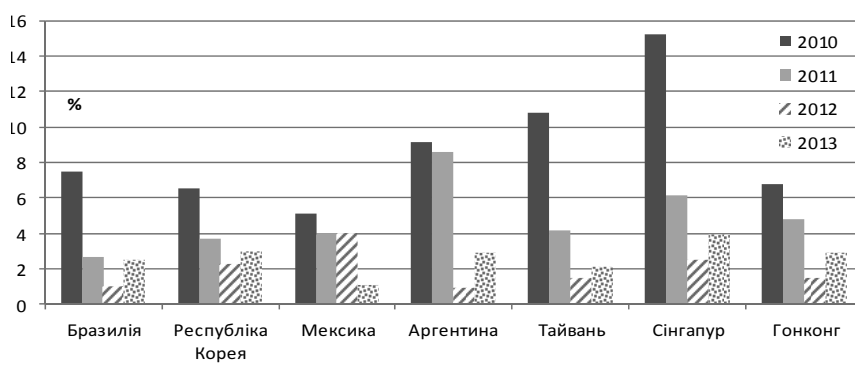

Рис. 2. Динаміка темпів зростання ВВП НІК «першої хвилі» за 2010–2013 рр. Складено авторами за матеріалами : [16]

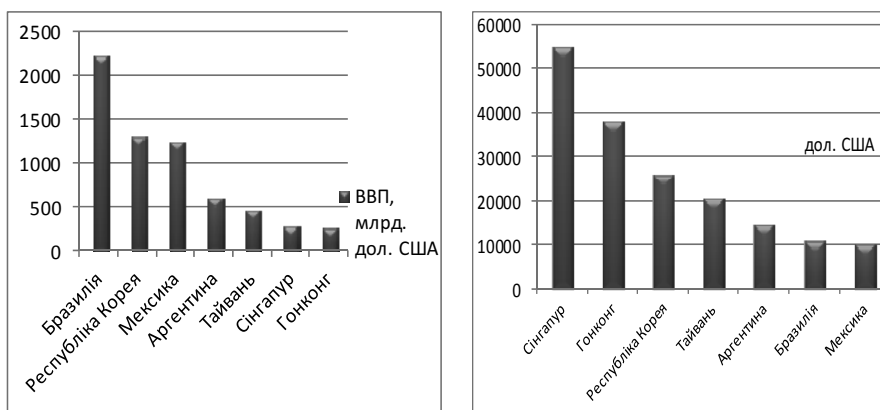

Рис. 3. ВВП та ВВП на душу населення НІК «першої хвилі» (2013 р.) Складено авторами за матеріалами : [15; 17]

Таблиця 1

Доля НІК «першої хвилі» у світовому експорті та імпорті товарів та послуг (2013 р.)

	Доля в світовому експорті (%)		Доля в світовому імпорті (%)	
	товарів	послуг	товарів	послуг
Бразилія	1,29	0,81	1,33	1,9
Республіка Корея	2,97	2,41	2,73	2,42
Мексика	2,02	0,42	2,07	0,66
Аргентина	0,43	0,31	0,39	0,44
Тайвань	1,62	1,11	1,43	0,95
Сінгапур	2,18	2,63	1,97	2,93
Гонконг	2,85	2,87	3,29	1,36

Складено автором за матеріалами : [18]

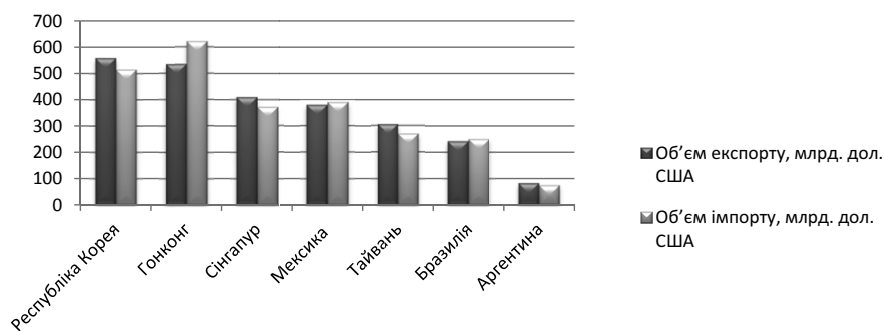

Рис. 4. Показники експорту та імпорту товарів НІК «першої хвилі» (2013 р.)

Складено автором за матеріалами : [18]

Найголовніший чинник економічного піднесення НІК — іноземні інвестиції, які надходили з високорозвинених індустріальних країн, адже, відповідно до «теорії залежності» через відсутність достатнього об'єму національного капіталу процес індустріалізації в країнах Периферії не можливий без участі капіталу з Центру [9, с. 97].

Для азіатських НІК було характерно інвестування іноземного капіталу, головним чином, в обробну промисловість і сировинні галузі. У свою чергу, в латиноамериканських НІК інвестиції надходили в торгівлю, сферу послуг, обробну промисловість. Широка експансія зарубіжного приватного капіталу призвела до того, що в НІК, фактично, немає жодної галузі економіки, де не було б іноземного капіталу. Динаміка прямих іноземних інвестицій 2008–2013 рр. відображена на рис. 5.

Лідером за надходженням прямих зарубіжних інвестицій в 2013 р. є Бразилія, яка отримала 80,8 млрд дол. Це найбільший показник серед усіх нових індустріальних країн. Другу та третю позицію займають Гонконг та Сінгапур з показниками рівня інвестицій 76,6 та 63,8 млрд дол. відповідно. Найменший показник має Тайвань — 5,1 млрд дол. (рис. 6).

Основними інвесторами в економіку нових індустріальних країн виступають високорозвинені індустріальні країни, найбільшими серед яких є США, Японія, Велика Британія, Китай, Німеччина, Італія та ін.

Таким чином, на основі вищевказаного можна стверджувати, що феномен НІК полягає в тому, що вони, долаючи аграрно-сировинну спеціалізацію економіки, сформували промисловий комплекс з інноваційним вектором розвитку, та відбудували модель економіки відкритого типу, що дозволило їм стати вагомим учасником міжнародних економічних відносин.

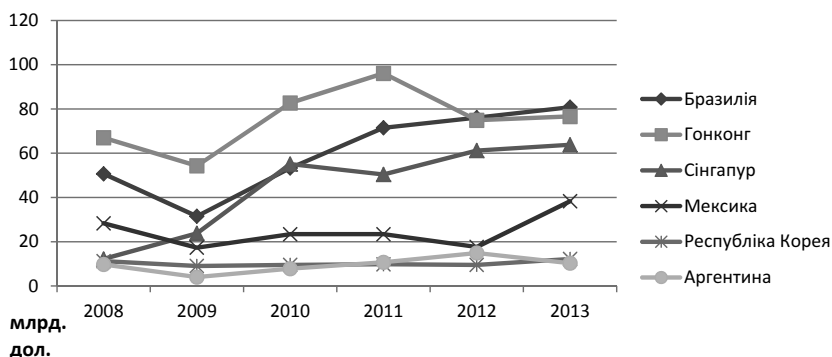

Рис. 5. Динаміка прямих іноземних інвестицій в НІК «першої хвилі» за період 2008–2013 рр. (млрд дол.)

Складено автором за матеріалами : [14]

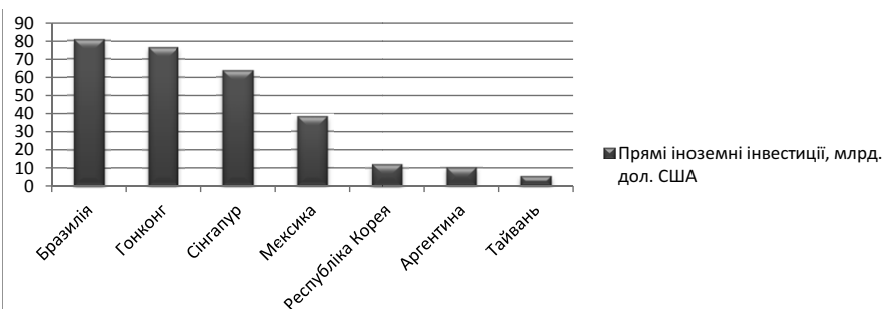

Рис. 6. Прямі іноземні інвестиції до НІК «першої хвилі» (2013 р.)

Складено автором за матеріалами : [14]

Література

1. Артюх В. Новые индустриальные страны и обоснование их экономического взлета [Электронный ресурс] / В. Артюх. — Режим доступа : <http://fb.ru/article/37997/novyie-industrialnyie-stranyi-i-obosnovanie-ih-ekonomicheskogo-vzleta>
2. Балуев Д. Меняющаяся роль государства в контексте современных глобальных изменений / Д. Балуев // Вестник ННГУ. — 2003. — С. 160 — 175.
3. Бережная Г. В. Новые индустриальные страны Восточной Азии: факторы ускоренного экономического роста [Электронный ресурс] / Г. В. Бережная. — Режим доступа : <http://sevntu.com.ua/jsui/handle/123456789/1311>
4. География. Современная иллюстрированная энциклопедия / под редакцией проф. А. П. Горкина. — М. : Росмэн-Пресс., 2006. — 624 с.
5. Географія [Электронний ресурс]. — Режим доступу : <http://subject.com.ua/geographic/zno/272.html>
6. Гусейнов Р. М. Государство в экономике новых индустриальных стран / Р. М. Гусейнов // Сибирская финансовая школа. — 2006. — № 4. — С. 168 — 170.
7. Економіка зарубіжних країн : навч. посібник / за ред. Ю. Г. Козака, В. В. Ковалевського. — 4-те вид., доп. та перероб. — К. : «Центр учбової літератури», 2013. — 292 с.
8. Елецкий А. Н. Переформатирование геоэкономической «центрированности» как фактор преодоления неопределенности многополярного мироустройства / А. Н. Елецкий // Вестник Томского государственного университета. — Экономика. — 2014. — №2. — С. 27 — 38.
9. Каримуллина А. В. Современные западные интерпретации особенностей экономического развития новых индустриальных стран Азии / А. В. Каримуллина // Юго-Восточная Азия: актуальные проблемы развития. — 2001. — № 3. — С. 96 — 112.
10. Ключня В. Л. Опыт новых индустриальных стран в стимулировании социально-экономического развития / В. Л. Ключня, А. А. Матрунич // Вестник БДУ. — 2008. — Сер. 3. — № 2. — С. 64 — 67.
11. Мировая экономика : учеб. пособ. для вузов / под ред. проф. И. П. Николаевой. — 3-е изд., перераб. и доп. — М. : ЮНИТИ — ДАНА, 2006. — 510 с.
12. Мировой атлас данных [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://knoema.ru/atlas>
13. Трофімова В. В. Конкурентні переваги економічних моделей нових індустріальних країн Азії на початку ХХ ст. 2010 [Електронний ресурс] / В. В. Трофімова. — Режим доступу : <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/35473/11-Trofimova.pdf?sequence=1>
14. Indicators Foreign direct investments, net flows | Data — The World Bank [Electronic resource]. — Way of access : <http://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.CD.WD>
15. Indicators GDP | Data — The World Bank [Electronic resource]. — Way of access : <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD>
16. Indicators GDP growth (annual %) Data — The World Bank [Electronic resource]. — Way of access : <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG>
17. Indicators GDP per capita | Data — The World Bank [Electronic resource]. — Way of access : <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD>
18. Trade profiles — World Trade Organization [Electronic resource]. — Way of access : <http://stat.wto.org/CountryProfile/WSDBCountryPFView.aspx?Language=E&Country=AR%2cBR%2cHK%2cKR%2cMX%2cSG%2cTW>